Eduskunnan lakivaliokunta

Lisälausunto, HE 217/2022 vp

14.1.2023

1. **Yhteydenpitorajoituksen määräaika henkilöitä nimeämättä**

Kuulemisessa 13.1.2023 oli esillä PKL 4 luvun 1 §:n 2 esitetty määräaika, joka on hallituksen esityksessä 60 päivää. Hallituksen esityksessä ei ole määräaikaa erityisesti perusteltu. Ensinnäkin on todettava, että momentin soveltamisedellytykset ovat tiukat, tiukemmat kuin KKO:n ennakkoratkaisussa KKO 2021:58 on asetettu. Selvää siis on, että muutos *parantaisi* rikoksesta epäillyn oikeusturvaa. Toiseksi on todettava, että pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on poistettava rajoitus välittömästi, kun rajoittamisen edellytyksiä ei enää ole (PKL 4:4.3). Näin ollen kyse on *enimmäisajasta.* Myös ehdotetussa PKL 4 luvun 1 §:n 4 momentissa on kirjoitettu, ettei yhteydenpitoa ei saa rajoittaa enempää eikä pitempään kuin on välttämätöntä. Kolmanneksi on todettava, että yhteydenpitorajoituksia määrätään jutuissa, jotka ovat vaikeita ja monimutkaisia. Yhteydenpitorajoitus henkilöitä nimeämättä tulee kyseeseen jutuissa, joissa on useita rikoksesta epäiltyjä. Näissä jutuissa esitutkinta kestää kokemusperäisesti varsin kauan. Ei ole perusteltua säätää 60 päivää lyhyempää määräaikaa, jos jo etukäteen on odotettavissa, ettei lyhyempi määräaika olisi riittävä ilman rajoituksen määräajan jatkamista. Yhteydenpitorajoitus ja sen perusteet on otettava myös uudelleen käsiteltäviksi PKL 3 luvun 15 §:ssä tarkoitetun vangitsemisasian uudelleen käsittelyn yhteydessä. Näin ollen kokonaisuutena arvioiden 60 päivän määräaikaa on pidettävä perusteltuna.

2. **Väliaikainen määräys edunvalvojan sijaisesta huoltajaa kuulematta**

Tässä on kysymys tilanteista, joissa jompikumpi lapsen huoltajista (tai huoltajan kanssa samassa taloudessa asuva muu läheinen) on rikoksesta epäiltynä ja lapselle on sen vuoksi määrättävä

edunvalvojan sijainen. Holhoustoimesta annetun lain (442/1999)79 §:n mukaan tuomioiostuin voi antaa väliaikaisen määräyksen edunvalvojan sijaisesta huoltajaa kuulematta, jos asiaa ei voida viivyttää. Käytäntö tuomioistuimissa ei ole lapsen kuulemisen lapsiin kohdistuvissa seksuaali- ja väkivaltarikoksissa toimittavien lastenpsykiatrian yksikköjen lausumien perusteella yhtenäinen. Jossain käräjäoikeuksissa väliaikainen määräys annetaan huoltajaa kuulematta, joissakin puolestaan ei anneta. Joissain tuomioistuimissa ei ole aina annettu väliaikaista määräystä ollenkaan. Lakivaliokunnan on syytä harkita, pitäisikö sen lausua käsityksenään, että pääsääntöisesti väliaikainen määräys tulisi antaa huoltajaa kuulematta. Lausuma olisi luonteva, koska ETL 4 luvun 8 §:n 2 momenttiin on esitetty viittausta holhoustoimesta annetun lain 79 §:ään, jossa säädetään väliaikaisesta määräyksestä.

Huoltajan kuulematta jättämisellä turvataan se, ettei huoltaja pääse vaikuttamaan lapsen kertomuksen sisältöön. On hyvin todennäköistä, että lapseen kohdistuvasta rikoksesta epäilty pyrkii vaikuttamaan lapsen kertomukseen, jos huoltaja saa tietää poliisin tulevan kohdistamaan häneen esitutkintatoimenpiteitä, joiden yhteydessä lasta kuullaan asianomistajana. Tästä on minulla useita omakohtaisia kokemuksia, tapaukset ovat tulleet tietooni järjestäessäni runsaan parin vuosikymmenen ajan säännöllisesti työnohjausta lapsia rikosjutuissa kuuleville lastenpsykiatrian yksiköille (Kuopiossa, Turussa, Oulussa ja Tampereella). Epäyhtenäinen käytäntö on ollut esillä myös alan koulutustilaisuuksissa ja ohjaamissani opinnäytetöissä. Huoltajan kuulematta jättämistä puoltaa vahva rikosvastuun toteuttamisen intressi ja rikoksella loukatun lapsen oikeusturva.

3. Päätös pidättämisestä

Valiokunnassa keskusteltiin myös siitä, onko soveliasta kirjata lakiin pidättämisestä tehtävän päätös *lyhyine perusteluineen* (kirjallinen päätös, jossa lyhyesti mainitaan tiedot rikoksesta, josta pidätettyä epäillään, ja pidättämisen peruste). Kuulemisessa toin esille sen, että kyseessä on merkittävä parannus nykytilaan (kuten kirjallisessa lausunnossanikin olen todennut). Päätös pidättämisestä tehdään yleensä varsin suppean aineiston perusteella. Sen takia päätöksen

perustelut eivät voi olla laajat. On toki lain perusteluissa syytä korostaa, että pidättämispäätöksessä on perusteltava lyhyesti sekä pidättämisen yleisten että erityisten edellytyksen käsillä olo ja, että päätös on perusteltava *tosiseikoilla*, pelkkä lain sanamuodon toistaminen ei ole riittävä perustelu. Näinhän EOA:n toimiston edustaja totesi ja olen hänen kanssaan aivan samaa mieltä.

Matti Tolvanen

OTT, rikos- ja prosessioikeuden professori